

УДК 1 (476) (091) + 2 (476)

ДАКТРЫНАЛЬНА-ДАГМАТЫЧНАЯ СПЕЦЫФІКА І ДЗЯРЖАЎНА-КАНФЕСІЙНЫЯ АДНОСІНЫ ІЕГАВІЗМУ**В. У. Старасценка**кандыдат філасофскіх навук, загадчык кафедры гісторыі і філасофіі
Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова

Артыкул прысвечаны разгляду спецыфічных элементаў дактрынальна-дагматычнага комплексу арганізацыі сведак Іеговы – асаблівасцей біяэтыкі, абсалютызацыі ўласнага веравучэння, адхіленасці ад дзяржаўных інстытутаў і грамадзянскасці. Праблемныя аспекты ідэалогіі арганізацыі звязаны з фармаваннем негатыўнай практыкі ў дзяржаўна-канфесійных адносінах іегавізму.

Ключавыя словы: сведкі Іеговы, іегавізм, біяэтыка, веравучэнне, дзяржаўна-канфесійныя адносіны, эсхаталогія, «сапраўдная рэлігія», «ілжывыя рэлігіі», хрысціянства.

Уводзіны

Сярод рэлігій, якія выклікаюць спрэчкі, нярэдка крайнія меркаванні і адзнакі, адмысловае месца займае міжнародная арганізацыя сведак Іеговы. Іегавізм, узнікненне якога адносяць часцей за ўсё да 1870-х гадоў, з'яўляецца спецыфічнай формай неапрэтантызму. Сведкі маюць шэраг відавочных веравызнаўчых асаблівасцей, сярод якіх антытрынітарызм (адмаўленне традыцыйнай у хрысціянстве Святой Троіцы, разам з боскай сутнасцю Ісуса Хрыста); вера ў тое, што адбылося другое (нябачнае) прышэсце Хрыста як цара Нябеснага ўрада; адмаўленне ад ідэй неўміручасці чалавечай душы і пекла як месца знаходжання грэшнікаў пасля смерці і інш. Яны карастаюцца арыгінальным уласным перакладам Свяшчэннага Пісання («Пераклад новага свету»), адмовіліся ад свят традыцыйнага хрысціянства; маюць вельмі цэнтралізаваную, арыентаваную на актыўнае місіянерства арганізацыю. Найбольшую вядомасць атрымала адмова чальцоў арганізацыі ад пералівання крыві, а таксама нядобразычлівае стаўленне да іншых рэлігій.

Спецыфіка сведак з'яўляецца падставай для аднясення гэтай рэлігіі некаторымі

даследчыкамі да «парахрысціянства», «міленарызму», а таксама да «маргінальнага пратэстантызму» [1, с. 172], да «сект і культаў», «псеўдахрысціянства» [2, с. 19–20, 41–42], «таталітарных сект» і «псеўдарэлігійных арганізацый» [3, с. 148] і да т.п. Асаблівасці іегавізму паўплывалі на характар яго сацыяльных узаемаадносін, а таксама на ўзаемаадносіны гэтай арганізацыі з палітычнымі інстытутамі грамадства.

Асноўная частка

Адна з найбольш вядомых асаблівасцей сведак Іеговы, якія нярэдка абмяркоўваюцца ў сацыяльным дыскурсе, звязана са стаўленнем да біяэтыкі, што выяўляецца ў адмове ад традыцыйнай медыцынскай практыкі пералівання крыві. «Сведкі Іеговы, – фармулюе афіцыйную пазіцыю арганізацыі “Вартаўнічая Вежа”, спасылаючыся пры гэтым на Быццё 9:4 і іншыя сакральныя тэксты, – аспрэчваюць метады лячэння, якія супярэчаць біблейскім прынцыпам. Напрыклад, яны адмаўляюцца ад пералівання крыві, таму што Біблія забараняе выкарыстоўваць кроў для падтрымання жыцця» [4, с. 27]. «Помні: Іегова патрабуе, каб мы ўстрымліваліся ад крыві. Гэта значыць, што мы не павінны ні ў якім разе прымаць у сваё цела кроў іншых людзей і нават тую, што ўзята ад нас і недзе захоўвалася» [5]. «Таму, – пастулюецца ў выданнях іегавізму, – сапраўдныя хрысціяне адмаўляюцца ад пералівання крыві. Яны згодны на іншыя віды лячэння, напрыклад на пераліванне бяскоўных прэпаратаў. Хрысціяне жадаюць жыць, але не будуць імкнуцца выратаваць сваё жыццё цаной парушэння Божых законаў» [5]. Існуюць розныя ацэнкі стаўлення сведак да пералівання крыві, нават добразычлівыя, з улікам альтэрнатыўных метадаў лячэння [6, с. 30–36], але часцей за ўсё яно ўспрымаецца вельмі крытычна ў сувязі з каштоўнасцю не рэлігійных перакананняў, а жыцця. Гэтыя абставіны шмат у чым вызначаюць тое, як канфесія ўспрымаецца ў цэлым у грамадскім дыскурсе многіх краін свету.

© Старасценка В. У., 2025

Статья подготовлена при выполнении задания 4.02 ГПНИ «Общество и гуманитарная безопасность белорусского государства» (2021–2025 гг.).

Праблемны характар маюць міжканфесійныя ўзаемаадносіны іегавізму. Гэта дэтэрмінуецца абсалютызацыяй уласнай рэлігійнай дактрыны з аднясеннем іншых веравызнанняў да «ілжывых рэлігій» [7], што выступае спосабам зацвярджэння праўдзівасці ўласнага веравучэння і арганізацыі. Тое, што, ««Сведкі Іеговы» лічаць сябе адзінай сапраўднай царквой, а ўсе астатнія рэлігіі стоадсоткава ілжывымі» [8, с. 37], выступае аргументам міжканфесійнай палемікі. На думку іегавістаў, паводле Бібліі, «існуюць два віды рэлігій: сапраўдная і ілжывая» [9, с. 16]; «Бог ухваліў не ўсе рэлігіі» [10, с. 56], і тады як «ілжывая рэлігія і яе агідныя плады знікнуць навекі», «сапраўдная рэлігія будзе квітнець – вечна!» [11, с. 6].

Пытанне пра «ілжывую рэлігію», што разглядаецца ў шматлікіх перыядычных выданнях і спецыяльных друкаваных выпусках міжнароднай арганізацыі іегавістаў, адыгрывае важную ролю ў фарміраванні рэлігійнага светапогляду паслядоўнікаў, шырока выкарыстоўваецца ў місіянерскай працы, прыцягненні новых адзпатаў, у тым ліку праз прызелізм – з прыхільнікаў іншых рэлігій.

«Ілжывая рэлігія», па сцвярджэнні сведак, – гэта спроба «Сатаны і яго дэманаў» «зрабіць так, каб ніхто не служыў Богу» [12, с. 18]. Яна супрацьпастаўляецца вучэнню сведак Іеговы – «праўдзівай веры». «Ілжывая рэлігія» – «гэта рэлігія, якая не вучыць біблейскай праўдзе» і «распаўсюджвае ілжывыя вучэнні». Яна «ніколі не будзе даспадобы Іегове, Богу ісціны», але «сёння многія людзі думаюць, што пакланяюцца Богу, але на самай справе служаць Сатане і яго дэманам». «Ілжывая рэлігія» «вучыць людзей маліцца ідалам», хоць Бог забараняе гэта. Яна «ўдзельнічае ў войнах і ўмешваецца ў палітыку», таму «ў Раі будзе толькі адна рэлігія – тая, якую ўхваліў Іегова», а «ўсе рэлігіі, заснаваныя на сатанінскай хлусні, знікнуць» [12, с. 18–19; таксама: 13].

Сведкі Іеговы лічаць, што «народы і царквы хрысціянскага свету не з’яўляліся і не з’яўляюцца хрысціянамі. Яны не служаць Богу» [14]. Сцвярджаецца, што «хрысціянскі свет правяіў сябе ворагам Бога і Бібліі», «вучыць ілжывым дактрынам», «збядзіў Богу і Бібліі сваімі справамі», і ў цэлым «правал... пацярпелі духавенства і царквы хрысціянскага свету, а таксама іншыя рэлігіі па-за хрысціянскім светам» [14]. На думку сведак Іеговы, «Ісус заснаваў адну сапраўдную хрысціянскую рэлігію. Таму сёння павінен быць толькі адзін кірунак, ці група, сапраўдных

прыхільнікаў Іеговы Бога» [15]. А паколькі, «калі ты хочаш быць сябрам Бога, табе неабходна вызнаваць рэлігію, якую ўхваліў Бог» [12, с. 16], толькі «сведкі Іеговы – гэта сябры Бога», і «сябры Бога будуць жыць у Раі» [12, с. 7–8]. Гэта так, таму што «яны паважаюць Біблію і маюць любоў паміж сабой. Таксама яны вакарыстоўваюць і шануюць імя Бога і вучаць іншых аб Божым Царстве. Сёння на зямлі сапраўдную рэлігію вызнаюць сведкі Іеговы» [12, с. 17].

З «ілжывай рэлігіяй» іегавізм, абапіраючыся на бачанне ў Адкрыцці Іаана Багаслова, звязвае біблейскі вобраз «Вавілонскай блудніцы» («Вавілон Вялікі»). У публікацыях сведак «метадам выключэння» «вызначаецца», што хаваецца за гэтым вобразам, і канстатуецца: «Якую мы яшчэ не згадалі сілу, якая дзейнічае ў гэтым свеце і падыходзіць пад апісанне сімвалічнай блудніцы, якая падлашчваецца з палітыкамі, мае справы з алігархамі і велічна сядзіць над народамі, масамі, нацыямі і мовамі? Гэта ілжывая рэлігія ва ўсіх яе абліччах!» [16, с. 368–369]. «Вавілон Вялікі» ўвёў у зман усе народы, гэта – «сусветная імперыя ілжывай рэлігіі і мэта яе ўладара – Сатаны – завалодаць розумаў людзей, каб адвесці іх ад сапраўднага Бога, Іеговы» [17]. Сцвярджаецца, што «паміж рэлігіямі гэтага свету, нягледзячы на іх знешнія непадабенства, назіраецца пэўная роднасць <...> Амаль усе рэлігіі аб’ядноўвае вера ў нібыта несмяротную душу, якая пакідае цела і перасяляецца альбо ў іншую істоту, альбо ў замагільны свет. У адных рэлігіях існуе ўяўленне аб пекле як аб страшным месцы пакут, у іншых квітнее паганскае шанаванне трыяд, троіц і багіні-маці. Таму лагічна заключыць, што такія рэлігіі, разам узятыя, уяўляюць сабой сімвалічную блудадзейку “Вавілон Вялікі”» [16, с. 369; таксама: 17].

Згодна з іегавізмам, «Бог прысудзіў да згубы сусветную імперыю ілжывай рэлігіі» як тую, што «знаходзіцца пад уладай Сатаны», і «рэлігіі міру будуць асуджаныя за духоўны блуд – заганную сувязь з дэспатычнымі палітычнымі “палюбоўнікамі”» [16, с. 371]. Таму, заключаюць сведкі Іеговы, «ведаючы пра незайздросную долю рэлігій свету», надыйшоў час «выйсці з ілжывай рэлігіі Сатаны і далучыцца да сапраўднай рэлігіі Бога Іеговы» [16, с. 371]. З гэтай канструкцыяй звязана вучэнне пра Армагедон [18]. Сцвярджаецца, што са знішчэннем «Вавілона» і «палітычнай сістэмы Сатаны» «наступіць новы свет правяднасці» і «ўсе паслухмяныя Богу людзі дасягнуць дасканаласці і як адзіная сям’я будуць

жыць у раі на зямлі» [16, с. 372]. У гэтым «новым свеце» праціўнікі Іеговы страцяць жыццё і «будзе толькі адна рэлігія, адно веравызнанне» [16, с. 376, 378]. Будучы суд над «ілжывай рэлігіяй» сведкі лічаць «добрай весткай», паколькі, мяркуюць яны, «ва ўсім свеце будзе скончана з прыгнётам», «ілжывая рэлігія больш ніколі не будзе падманваць і падзяляць людзей» і «ўсе будучы аб'яднаны пакланеннем адзінаму праўдзівому Богу» [9, с. 17].

Упэўненасць ва ўласнай рэлігійнай выключнасці, звязаная з абвостраным эсхаталагізмам – верай у хуткае набліжэнне канца гэтага свету, абумоўлівае актыўнае місіянерства. Прапаведанне «добрай весткі», распаўсюджванне сапраўднага вучэння сведак разглядаецца як выключны абавязак сяброў арганізацыі. Аб'ектам місіянерства выступаюць як індывідуальныя да рэлігіі людзі, так і прыхільнікі іншых рэлігій. З ім цесна звязана распаўсюджванне рэлігійнай літаратуры па месцы жыхарства грамадзян, падчас вулічнай рэлігійнай прапаганды, ва ўстановах і іншых грамадскіх месцах. Гэтыя формы пазакультавай дзейнасці нярэдка выклікаюць абурэнне ў грамадстве, ганяцца іншымі канфесіямі, крытуюцца органамі дзяржаўнай улады.

Значнай асаблівасцю ідэалогіі ігавізму выступае адхілена-скептычныя, негатывісцкія адносіны да сучаснага інстытута дзяржавы і грамадзянскасці. Сведкі Іеговы не ўдзельнічаюць у палітычным жыцці, выбарчых кампаніях; не ўшаноўваюць дзяржаўна-палітычную сімволіку: сцяг, герб, гімн; ігнаруюць дзяржаўныя святы, адмаўляюць ваенную службу і да т. п. Лічаць, што, «Ісус вучыў сваіх паслядоўнікаў не ўмешвацца ў палітычнае жыццё гэтага свету і не прымаць удзелу ў яго войнах» [14], таму «Сведкі Іеговы нейтральныя ў палітычных пытаннях і не займаюць нічый бок у якіх бы там ні было канфліктах» [19, с. 15].

Палітычная арганізацыя свету – «сучасная сістэма рэчаў», яе будучыня выклікае надзвычайны песімізм: «Не забудземся, што палітычныя перамовы і дамовы не робяць істотных змен у людзях. Яны не спрыяюць таму, каб людзі любілі адно аднаго. І палітычныя кіраўнікі не могуць ні скончыць са злачыннасцю, ні ўхіліць хваробы і смерць. Таму, – рэзюмуюць сведкі, – не спадзявайся ні на якія чалавечыя праграмы аб міры і бяспекцы і не думай, што гэты свет стаіць на шляху вырашэння праблем (Псалом 145:3). На самай жа справе гэта абвешчэнне будзе азначаць, што

гэты свет вельмі блізка да свайго канца» [20].

Скептыцызм у адносінах да зямной улады людзей злучаны з дактрынай тэакратызму. «Давесціўшы, каб на працягу стагоддзяў чалавечае кіраванне даказала ўсю сваю безгрунтоўнасць, – мяркуюць Сведкі Іеговы, – Бог зараз мае права ўмяшацца ў справы людзей і пакласці канец пакутам, гору, хваробам і смерці. Дазволіўшы людзям дасягнуць найвышэйшых дасягненняў у навучы, прамысловасці, медыцыне і іншых галінах, Богу больш не трэба падаваць незалежнаму ад яго чалавецтву стагоддзі, каб яны даказалі сваю здольнасць прывесці мірнае, райскае жыццё. Яны гэтага не зрабілі да гэтага часу і не змогуць зрабіць у будучыні...» [21]. Наперадзе, паводле вучэння ігавізму, «ачышчэнне Зямлі» [20], якое «будзе завершана Богам праз найлепшы ўрад, які толькі можа мець чалавецтва. Гэты ўрад адлюстроўвае нябесную мудрасць, бо ён кіруе з неба пад наглядом Бога. І гэтае нябеснае Валадарства ліквідуе з Зямлі ўсе формы чалавечага кіравання. Больш ніколі чалавецтва не атрымае права на спробу кіраваць незалежна ад Бога» [20].

Пры гэтым афіцыйныя выданні сведак Іеговы могуць змяшчаць як канстатацыю біблейскага «Усякая душа няхай падпарадкоўваецца вышэйшым уладам, таму што няма ўлады не ад Бога» [22, с. 358], так і неадназначныя меркаванні на тэму лаяльнасці ўладам: «Біблія падахвочвае хрысціян падпарадкоўвацца вышэйшым уладам, гэта значыць урадам гэтага свету. Але некаторыя з іх выступаюць супраць Іеговы і яго служыцеляў. Як мы можам падпарадкоўвацца чалавечым уладарам і пры гэтым заставацца бездакорнымі ў вачах Іеговы?» [23, с. 12].

Неардынарнасць дактрыны сведак Іеговы абумовіла праблемнасць узаемаадносін з дзяржаўнымі інстытутамі шэрагу краін. Пададзеных самой арганізацыі на 2024 год, яна ажыццяўляла дзейнасць у 240 краінах і тэрыторыях [24], але ў больш чым 30 краінах сведкі Іеговы забаронены або абмяжоўваюцца [23, с. 12]. Сярод іх Кітай, Расія, шэраг дзяржаў Усходу. Экспэссы ва ўзаемаадносінах з дзяржавай перыядычна ўзнікаюць і ў іншых краінах. У 2022 г., напрыклад, пракуратура Латвіі паведаміла, што існуе «падстава для высновы, што дзейнасць “сведак Іеговы”, магчыма, супярэчыць Канстытуцыі і іншым нарматыўным актам, іх дзейнасць, магчыма, пагражае грамадскаму парадку, здароўю і маральнасці людзей» [25]. Раней, у 2017 г., Вярхоўны суд Расіі прызнаў сведак Іеговы экстрэмісцкай арганіза-

цыяй, забараніў яе дзейнасць на тэрыторыі краіны, а маёмасць вярнуў у даход дзяржавы [26]. Сведкам інкрымінавалася тое, што іх дзейнасць парушае закон «Аб супрацьдзеянні экстрэмісцкай дзейнасці», у прыватнасці, «веравучальная літаратура арганізацыі забараняе пераліванне крыві хворым членам арганізацыі па рэкамендацыі лекара», і «Сведкі Іеговы настойваюць на ўласнай выключнасці...» [27].

У Рэспубліцы Беларусь абшчыны сведак Іеговы дзейнічаюць з 1991 г., першыя з іх прайшлі працэдуру дзяржаўнай рэгістрацыі ў 1994 г. [28, с. 76]. Умовы дзейнасці сведак пазітыўна ацэньваюцца міжнароднымі канфесійнымі арганізацыямі. Так, у 2019 г. Еўрапейская асацыяцыя сведак Іеговы абвясціла, што «сведкі Іеговы ў Беларусі маюць адносна свабоду веравызнання» [29, с. 3]. Прызнаецца, што рэлігійныя сустрэчы маюць магчымасць наведваць больш за шэсць тысяч вернікаў, дзяржава зарэгістравала дваццаць сем рэлігійных абшчын сведак і рэспубліканскае рэлігійнае аб'яднанне канфесіі. Практыкуецца і арэнда памяшканняў для рэлігійных патрэб, толькі «ў некаторых выпадках Сведкі атрымліваюць адмову, матываваную адсутнасцю памяшканняў для арэнды пад рэлігійныя сустрэчы» [29, с. 3–4].

Пэўныя праблемы ва ўзаемаадносінах з дзяржавай, мясцовымі выканаўчымі структурамі звязаны найперш з асаблівасцямі місіянерскай дзейнасці арганізацыі і распаўсюджваннем рэлігійнай літаратуры, што можа выходзіць за межы патрабаванняў заканадаўства. На гэта неаднаразова звярталі ўвагу ўпаўнаважаныя па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, Калегіі апарата ўпаўнаважанага. Напрыклад, у 2013 г. адзначалася, што «пачасціліся звароты грамадзян аб дакучлівых званках прадстаўнікоў сведак Іеговы» і «аналагічных гутарак на прыпынках грамадскага транспарту і ў іншых месцах» [30]. У 2024 г. «звярталі ўвагу на сістэматычныя скаргі ў органы дзяржаўнай улады ад жыхароў і вернікаў іншых канфесій на настойлівыя і неправамерныя дзеянні рэлігійных суполак сведкаў Іеговы» [31], а таксама на «распаўсюджванне друкаванай прадукцыі рэлігійнага зместу ва неўстаноўленых месцах, ажыццяўленне рэлігійнай дзейнасці за межамі тэрыторыі абшчын» [32]. У 2016 г. ўпаўнаважаны канстатаваў, што «настойлівыя і неправамерныя дзеянні прадстаўнікоў рэлігійных абшчын сведак Іеговы выклікаюць пэўную незадаволенасць сярод жыхароў краіны ў цэлым і вернікаў іншых кан-

фесій у прыватнасці» [33]. Гэта «ў будучыні не выключае магчымасці зняцця з рэгістрацыі некаторых суполак сведак Іеговы за парушэнні заканадаўства», у прыватнасці «распаўсюджванне літаратуры рэлігійнага зместу без адпаведнага ўзгаднення з мясцовымі органамі ўлады» [33].

Заклучэнне

Нараўні з асаблівасцямі ўласна дагматычнага характару дактрынальнага комплексу міжнароднай арганізацыі сведак Іеговы змяшчае шэраг аспектаў інтэрпрэтацыі Свяшчэннага Пісання, якія істотна ўплываюць на сацыяльную практыку канфесіі. Адмысловае значэнне мае адхілена-скептычнае, негатывісцкае ўспрыманне сучаснага (зямнога) інстытута дзяржавы і шэрагу формаў выяўлення грамадзянскасці, абсалютызацыя ўласнай рэлігійнай дактрыны («сапраўдная рэлігія») з супрацьпастаўленнем іншым рэлігіям як «ілжывым», што спалучана, разам з абвостраным эсхаталагізмам, з экспрэсіўнай місіянерскай дзейнасцю.

Дадзеныя ўстаноўкі, нараўне з катэгарычнасцю трактоўкі біяэтыкі (стаўленне да пералівання крыві), аб'ектыўна прадвызначаюць праблемнасць міжканфесійных і дзяржаўна-канфесійных узаемаадносін – негатыўнае ўспрыманне ігавізму ў іншых рэлігійных супольнасцях, практыку абмежаванняў і забарон дзейнасці арганізацыі сведак Іеговы ў шэрагу дзяржаў сучаснага свету.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. **Конь, Р. М.** Введение в сектоведение / Р. М. Конь. – Нижний Новгород : Нижегородская Духовная семинария, 2008. – 496 с.
2. **Мартинovich, В. А.** Нетрадиционная религиозность в Беларуси: тенденции и опасности / В. А. Мартинovich. – Минск : Белорусская Православная Церковь, 2010. – 143 с.
3. **Дворкин, А.** Сектоведение / А. Дворкин. – Нижний Новгород : Братство св. Александра Невского, 2002. – 816 с.
4. **Сторожевая Башня.** – 2011. – 1 февраля. – 30 с.
5. **Уважение к жизни и крови** // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/Что-от-нас-требуется-Бог/Уважение-к-жизни-и-крови/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
6. **Иваненко, С. И.** О людях, никогда не расстающихся с Библией / С. И. Иваненко. – М. : Арт-Бизнес-Центр, 1999. – 271 с.

7. **Старостенко, В. В.** Вероучение Свидетелей Иеговы о «ложной религии» / В. В. Старостенко // Религия и общество – 18 : сб. науч. ст. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2024. – С. 175–177.
8. Прозрение. – 1999. – № 2(3). – 96 с.
9. Сторожевая башня. – 2012. – 1 мая. – 32 с.
10. Радуйтесь жизни сейчас и вечно! – Germany : Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2024 – 260 с.
11. Пробудитесь! – 2015. – ноябрь. – 16 с.
12. Ты можешь быть другом Бога! – Germany : Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2017. – 31 с.
13. Конец ложной религии близок! // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/Конец-ложной-религии-близок/>. – (дата обращения: 1.02.2024).
14. Христианский мир предал Бога и Библию // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/В-чем-смысл-жизни-Как-же-его-найти/Христианский-мир-предал-Бога-и-Библию/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
15. Как найти истинную религию // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/Что-от-нас-требуется-Бог/Как-найти-истинную-религию/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
16. Человечество в поисках Бога. – New York : Watchtower Bible and Tract Society of New York, 2006. – 384 с. : ил.
17. Ложная религия – на пути к гибели! // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://wol.jw.org/ru/wol/d/r2/lp-u/101996802#h=3>. – (дата обращения: 1.02.2024).
18. **Старостенко, В. В.** Вопросы эсхатологии в вероучении Свидетелей Иеговы / В. В. Старостенко // Религия и общество – 16 : сб. науч. ст. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2022. – С. 150–152.
19. Сторожевая башня. – 2025. – Сентябрь/Октябрь. – 16 с.
20. Намерение Бога скоро исполнится // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/В-чем-смысл-жизни-Как-же-его-найти/Намерение-Бога-скоро-исполнится/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
21. Почему столько страданий и несправедливости? // Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/В-чем-смысл-жизни-Как-же-его-найти/Почему-столько-страданий-и-несправедливости/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
22. Понимание Писания : в 2 т. – Т. 1. – Germany : Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2023. – 1342 с.
23. Сторожевая Башня. – 2022. – Октябрь. – 32 с.
24. Всемирный отчет Свидетелей Иеговы за 2024 служебный год [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.jw.org/ru/библиотека/книги/Всемирный-отчёт-Свидетелей-Иеговы-за-2024-служебный-год/>. – (дата обращения: 1.07.2024).
25. Bitter Winter A magazine on religious liberty and human rights [Электронный ресурс]. – URL: <https://bitterwinter.org/latvia-threatens-to-liquidate-jehovahs-witnesses-russian/>. – (дата обращения: 1.01.2025).
26. Верховный суд России признал «Свидетелей Иеговы» экстремистской организацией и ликвидировал ее // БЕЛТА [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.belta.by/world/view/verhovnyj-sud-rossii-priznal-svidetelej-iegovy-ekstremistskoj-organizatsiej-i-likvidiroval-ee-243830-2017/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
27. ТАСС [Электронный ресурс]. – URL: <https://tass.ru/obschestvo/4160018>. – (дата обращения: 1.01.2025).
28. **Дьяченко, О. В.** Сущность и тенденции развития иеговизма в современной Беларуси / О. В. Дьяченко // Веснік МДУ імя А. А. Куляшова. Сер. А. – 2018. – № 2 (52). – С. 76–81.
29. Беларусь. Проблемы религиозной свободы / Европейская ассоциация Свидетелей Иеговы. – Варшава : Human Dimension Implementation Meeting, 2019. – 9 с.
30. Обращения граждан о навязчивых звонках «Свидетелей Иеговы» участились в 2012 году // БЕЛТА [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.belta.by/society/view/obraschenija-grazhdan-o-navjazchivyh-zvonkah-svidetelej-iegovy-uchastilis-v-2012-godu-66209-2013/>. – (дата обращения: 1.01.2024).
31. В белорусские госорганы поступают жалобы от населения на представителей «Свидетелей Иеговы» // БЕЛТА [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.belta.by/society/view/v-belorusskie-gosorgany-postupajut>

zhaloby-ot-naselenija-na-predstavitelej-svidetelej-iegovy-54903-2014. – (дата обращения: 1.01.2025).

32. Настойчивость «Свидетелей Иеговы» вызывает недовольство у верующих других конфессий в Беларуси // БЕЛТА [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.belta.by/society/view/nastojchivost-svidetelej-iegovy-vyzyvaet-nedovolstvo-u-verujuschih-drugih-konfessij-v-belarusi-guljako-35339-2014>. – (дата обращения: 1.01.2025).

33. Гуляко не исключает снятия с регистрации некоторых общин свидетелей Иеговы // БЕЛТА [Электронный ресурс]. – URL: <https://belta.by/society/view/guljako-ne-iskljuchaet-snjatija-s-registratsii-nekotoryh-obschin-svidetelej-iegovy-179938-2016/>. – (дата обращения: 2.02.2025).

Паступіў у рэдакцыю 15.04.2025 г.

Кантакты: vstarostenko@mail.ru (Старасценка Віктар Уладзіміравіч)

Starascienka V. U. DOCTRINAL AND DOGMATIC SPECIFICITY AND STATE-CONFESSIONAL RELATIONS OF JEHOVAH'S WITNESSES

The article considers specific elements of the doctrinal and dogmatic complex of the organization of Jehovah's Witnesses – including features of bioethics, the absolutization of their doctrine, and their detachment from state institutions and civic life. Problematic aspects of the organization's ideology are associated with the formation of negative practices in the state-confessional relations of Jehovah's Witnesses.

Keywords: Jehovah's Witnesses, bioethics, doctrine, state-confessional relations, eschatology, "true religion", "false religions", Christianity.